

Aleksandr Slesarenko
(Narodowy Uniwersytet Dniepropietrowski)

Cechy i specyfika regulacji handlu zagranicznego Rosji w czasie wojny północnej (1700 - 1721)

Słowa kluczowe: Imperium Rosyjskie, Wojna Północna (1700-1721), handel zagraniczny, prawo.
Keywords: Russian Empire, NorthernWar (1700-1721), foreign trade, law.

Wielka Wojna Północna z lat 1700 – 1721 była pierwszą wojną koalicyjną, w której brało udział Państwo Moskiewskie, a w jej rezultacie przekształciło się w Imperium Rosyjskie. Do tego czasu w przeciągu dwustu lat Państwo Moskiewskie prowadziło odrębne wojny z bliskimi sąsiadami – Rzeczpospolitą, Szwecją, Chanatem Krymskim, oczywiście samodzielnie. W rezultacie podpisania w 1686 roku Wiecznego Pokoju Państwo Moskiewskie przyłączyło się do antytyureckiej koalicji państw chrześcijańskich, ale faktycznie nie współpracowało z sojusznikami i dalej prowadziło działania wojenne na własną rękę. Rezultaty wojny pokazały, że bez głębokiej politycznej i ekonomicznej rekonstrukcji to państwo nie może osiągnąć znaczących sukcesów. Wobec powolnego tempa rozwoju gospodarki rosyjskiej coraz ostrzej zarysowywała się potrzeba intensyfikacji stosunków handlowych z rozwiniętymi państwami Europy.

W ostatnim ćwierćwieczu XVII wieku, Państwo Moskiewskie pozostawało na uboczu Europy i w niewielkim stopniu wpływało na życie państw europejskich. W dużej mierze było to skutkiem tego, że było odcięte od morskich szlaków komunikacyjnych: na południu posiadało tylko dostęp do zamkniętego basenu Morza Kaspijskiego, a na północy, przez Morze Białe, z pominięciem Skandynawii, w ciągu bardzo krótkiego okresu nawigacji, cztery-pięć miesięcy w ciągu roku. Dostęp do europejskich rynków był możliwy tylko drogą lądową przez terytorium Rzeczypospolitej, relacje z którą często nie były przyjacielskie. Ilościowe możliwości obrotu na lądzie w dużej mierze ustępowały możliwościom transportu morskiego. W tym czasie aktywnie rosła potęga morska Anglii, jeszcze nie znajdowała się w upadku Holandia, stopniowo do handlu światowego włączały się kraje niemieckie. Państwa te aktywnie wykorzystywały ro-

syjskie surowce do budowy własnych flot handlowych i wojennych: smołę, dziegieć, potas, konopie i inne. Jednak, północny szlak handlowy przez Archangielsk, głównie z powodów klimatycznych, nie dawał możliwości znacznego zwiększenia obrotów. Droga przez Bałtyk prawie zupełnie była kontrolowana przez Szwecję, która przeżywała krótki okres swej wręcz imperialnej potęgi. Z tego powodu zagraniczni kupcy ponosili dodatkowe koszty, związane z pośrednictwem szwedzkich portów – Narwy, Rewela (Tallin), Rygi, Szczecina.

Chociaż handel zagraniczny państwa rosyjskiego był badany wielokrotnie, to uwaga autorów skupiała się na materiale historycznym (ilościowe i czasowe charakterystyki, kierunki handlu, opieka dyplomatyczna), ale prawie nigdy nie zwracano uwagi na stronę prawną tych transakcji i ich znaczenia dla zwycięstwa Rosji w Wojnie Północnej. Pewnym wyjątkiem może być artykuł moskiewskiego historyka W.N. Zacharowa opublikowany jeszcze w 1982 roku, gdzie częściowo wspomina się o prawnych okolicznościach operacji eksportowo-importowych w Rosji na początku XVIII wieku¹. W pewnym stopniu dotyczy tej kwestii jeszcze wcześniejszy artykuł A. I. Juhta, opublikowany w publikacji zbiorowej z okazji 250-lecia bitwy pod Połtawą². Pewien interes do tematu przejawia artykuł T. S. Minajewej³. W ukraińskich badaniach autorowi nie udało się wykryć żadnych podobnych materiałów.

Cel proponowanego artykułu autor widzi w analizie funkcji regulacji prawnych handlu zagranicznego w państwie rosyjskim w pierwszej ćwierci XVIII wieku. Autor ma nadzieję dokonać analizy podstawowych prawnych narzędzi regulacji importu-eksportu piotrowskiej Rosji z krajami zachodnioeuropejskimi, jego skuteczności i wpływu na rozwiązanie głównych polityczno-ekonomicznych problemów i celów, które wtedy próbowała osiągnąć Rosja.

Nowy rosyjski car Piotr próbował poprawić sytuację handlową w swoim kraju, jednak początkowo błędnie określił kierunki komercyjnych priorytetów Moskiewskiego państwa. Dokonano znacznych wysiłków, aby wyjść w kierunku południowo-zachodnim, w basen morza Azowskiego i Czarnego. Zdając sobie sprawę z błędności swoich wysiłków w tym kierunku Piotr w składzie Wielkiego Ambasady w latach 1697 – 1698 r. odbył dyplomatyczną podróż do państw Europy Zachodniej. Właśnie wtedy ukształtowało się przekonanie o konieczności nowej wojny ze Szwecją, tym bardziej, że spazyjała temu polityczno-dyplomatyczna sytuacja. Właśnie wtedy w Szwecji zmarł król Karol XI i na tron wstąpił jego piętnastoletni syn Karol XII, co postanowity wykorzystać z kraje, których zależały od sity Szwecji – Dania, Rzeczpospolita, Prusy (Brandenburgia), Saksonia. Do ich związku postanowił dołączyć Piotr. W 1700 roku rozpoczęła się Wielka wojna Północna. Jednak w ciągu roku młody szwedzki król zadał ciężkie porażki Danii, Rosji i Saksonii. To powstrzymało od przystąpienia do sojuszu Prusy, a Dania wyszła z wojny.

Stało się jasne, że armia rosyjska wymaga głębokiej wewnętrznej reformy, zarówno organizacyjnej, jak i technicznej. Przede wszystkim, trzeba było zamienić uzbro-

¹ В.Н. Захаров, *Поставки западноевропейскими купцами оружия и военного снаряжения в Россию в начале XVIII века*, „Проблемы истории СССР”, t. 12, Moskwa 1982, s. 53 – 67.

² А.И. Юхт, *Русская промышленность и снабжение армии обмундированием и амуницией*, „Полтава. К 250-летию Полтавского сражения”, Moskwa 1959, s. 210 – 228.

³ Т.С. Минаева, *Беломорская внешняя торговля и таможенная политика России в XVIII в.*, «Российская-история» 2009, № 3, s. 52 – 57.

jenie na nowocześniejsze. Młody rosyjski przemysł, oparty na manufakturze, nie mógł w krótkim czasie i w wystarczających ilościach wypełnić to zadanie. Dlatego trzeba było uciec się do masowego zakupu broni za granicą. Podstawowym towarem, który interesował władze rosyjskie były: ręczna broń palna, broń biała, różnorodne urządzenia nawigacyjne dla statków, wysokiej jakości sukno, metale nieżelazne jak – miedź, cyna, ołów, których w Rosji jeszcze nie wydobywano, a bez których nie możliwa była produkcja armat i amunicji. W ciągu pierwszych dziesięciu lat Wojny Północnej zachodnioeuropejscy, kupcy sprowadzili do Rosji prawie 120 tysięcy strzelb i karabinów, prawie 30 tysięcy par pistoletów, ponad 220 tysięcy ostrzy do białej broni⁴. W ten sposób, w rezultacie importu rosyjska armia zaopatrzona była w około 60 % w broni strzelecką i w 100 % w broni białą, bo w Rosji do 1711 roku nie udało się opanować technologii wytwarzania stali wysokiej jakości na klingi⁵. Przez pewien okres trzeba było kupować peodpowiedniego rodzaju pociski artyleryjskie za pośrednictwem kupca angielskiego A. Steyls'a⁶. Przez długi czas nie produkowano w Państwie Moskiewskim również kolorowego sukna wysokiej jakości, które szło na mundury dla armii⁷. Tak więc staje się oczywiste, że w 1 poł. Wojny Północnej handel zagraniczny odgrywał dużą rolę w zapewnieniu zdolności bojowej armii rosyjskiej i w znacznym stopniu w drugiej połowie, choć zakup zagranicznego sprzętu zmniejszył się, ale nadal odgrywał ważną rolę w zapewnieniu dla armii i floty sukna i sprzętu nawigacyjnego.

Jak spełniał tę funkcję aparat państwowy piotrowskiej Rosji? Ponieważ rosyjskie kupiectwo nie miało znaczących powiązań z zagranicą i źle orientowało się w warunkach zachodnioeuropejskich rynków, to nie mogło odegrać większej roli w zaspokojeniu potrzeb armii rosyjskiej. Dlatego car ucieka się do pozyskania zagranicznych kupców, część z których przez długi czas mieszkała w Rosji, dostarczając na podstawie umów państwowych, opłacanych przez skarb państwa, towarów. Naukowcy podkreślają że był jeszcze jeden powód takiego rozwiązania problemu. Rosyjskim kupcom celem zakupu towarów za granicą trzeba było wydzielać europejską walutę – talary (jefimki), której w skarbcu było mało. Z cudzoziemcami rozliczano się w rosyjskich rublach, które trudno było zrealizować na rynkach europejskich⁸. Prowadziło to do tego, że kurcy zagraniczni po dokomaniu rozliczeń w rublach zakupywali miejscowe niskowartościowe towary, zwykle surowce, które łatwiej można było sprzedać w Europie. W ten sposób rosyjskie srebro pozostawało na terenie kraju, a jednocześnie dokonywała się promocja towarów rosyjskich, przede wszystkim, potrzebnych dla brytyjskich i holenderskich flot: konopii, płótna żeglarskiego, smoły, żywicy, drewna masztowego.

Umowa o podwykonawstwie przewidywała punkty dotyczące:

- 1) ilości zakupywanego uzbrojenia lub sprzętu (różne wielkości – od kilkuset do kilkudziesięciu tysięcy);
- 2) czas realizacji zamówienia (w zdecydowanej większości przypadków w pierwszej połowie roku, wraz z otwarciem wiosennej nawigacji);

⁴ В.Н. Захаров, dz. cyt., s. 57.

⁵ А.И. Юхт, dz. cyt., s. 219.

⁶ М.В. Кумок, *Полтавская битва и роль России в европейской международной ситуации в оценке современников-англичан*, „Вопросы новой и новейшей истории” Кijów 1985, t. 31, s. 95.

⁷ К.В. Татарников *Русская полевая армия 1700 – 1730. Обмундирование и снаряжение*, Moskwa 2008, s. 38.

⁸ В.Н. Захаров, dz. cyt., s. 61.

3) w umowie określano cenę, a także dopłaty za ryzyko (jako, że trwała wojna część ładunków była przechwytywana przez Szwedów i konfiskowana jako przemyt); prócz tego kupcy zagraniczni zwykle nalegali na przedpłatę – od jednej trzeciej wartości sumy kontraktowej⁹. Natomiast urzędnik w imieniu skarbu państwa zawsze żądał potwierdzenia zasady „waluty transakcji”, która później do międzynarodowego prawa handlowego weszła jako „lex monetaris”. Piotr, podobnie jak jego poprzednicy, odczuwał wyraźną potrzebę posiadania metali szlachetnych, więc uciekał się do przymusowej wymiany walut, przy czym w obliczeniach dla cudzoziemców kurs rubla zawyżano. Wszyscy współcześni cudzoziemcy podkreślali, że przy realnej wartości europejskiego talara 110 – 120 kop., przy przymusowej wymianie dawano 80 – 85 kop.¹⁰;

4) umowa przewidywała zwykle także sposób dostarczenia towarów – głównie w zamkniętych skrzyniach, które były otwierane dopiero w miejscu docelowym przekazania towaru t.j. w Moskwie. Umowa przewidywała przy tym obecność wykonawcy zlecenia, który sprawdzał własne pieczęcie i plomby.

Traktat przewidywał również dodatkowe warunki, na przykład, zwolnienie od cła w porcie (Archangielsk) lub w ostatecznym miejscu dostawy (Moskwa albo Petersburg). Często przy zawieraniu umowy urzędnicy domagali się od zagranicznego partnera niezwłocznego przekazania próbek towaru lub wzoru broni. Oznaczało to, że przy odbiorze towaru sprawdzana była zgodność z dostarczonymi fabrycznymi wzorcami.

Do dodatkowych warunków można zaliczyć zobowiązania ze strony skarbu państwa dostarczyć na własny koszt zakupione towary z Archangielska do Moskwy lub Petersburga wozami pocztowymi pod rosyjską ochroną.

Specyficznym warunkiem umowy o wykonawstwo w XVIII wieku było jednoczesne podpisanie samej umowy i poręczenia. Poręczycieli swojej niezawodności cudzoziemiec wybierał sam w liczbie 3 osób (zwykle 4 – 5), głównie z kupców zagranicznych, ale nie zawsze swoich ziomków. Jeszcze lepiej, jeśli wśród poręczycieli byli rosyjscy poddani, głównie kupcy, a także zbliżeni do dworu arystokraci. Zawarta umowa poręczycielska praktycznie nie zależała od wielkości transakcji. Prawda, bardzo często poręczyciele tego lub innego podwykonawcy formułowani umowę poręczycielską w ten sposób, że poręczali tylko otrzymanie przez kurca określonej sumy awansem, ale nie brali na siebie gwarancji na dostawę towaru odpowiedniej jakości w umówionym czasie. Niewiadomo, czy takie poręczenia urzędnicy skarbu państwa przyjmowali z braku doświadczenia, czy byli finansowo zainteresowani, po prostu brali łapówkę. Jednak głośnych skandali związanych ze złą jakością towaru lub nie dostarczeniem w terminie, autorowi nie udało się znaleźć w źródłach. Widocznie dla zagranicznych kupców własny honor i reputacja były ważniejsze, od niepewnej korzyści.

Jednak nie obywało się bez łapówek. W większości krajów Europy istniał zakaz handlu bronią z osobami prywatnymi. W tym, dotyczyło to i Holandii, głównego dostawcy broni do Rosji w tym okresie. Trzeba było stosować dyplomatyczne naciski na rząd holenderski, aby przepuszczał statki z zakupionym towarem, albo po prostu oszukiwać holenderskich celników, np. zasypując piaskiem balastowym ostrza do broni

⁹ А.И. Юхт, dz. cyt., s. 220.

¹⁰ *Донесения и другие бумаги чрезвычайного посланника английского при русском дворе Чарльза Витворта и секретаря его Вейсброта с 1708 по 1711 гг.*, „Сборник ИРИО” Sankt Petersburg 1886, t. 39, s. 57, 361 – 362.

białej, jak to miało miejsce w 1702 r.¹¹. Można przypuszczać, że celnicy holenderscy, nie bezinteresownie odstępowali od starannej kontroli statków. Holenderscy kupcy-wykonawcy nie wahali się wskazać na ten fakt i domagać się kompensacji po dostarczeniu towaru do Moskwy.

Zupełnie nowym zjawiskiem w rosyjskiej praktyce zawierania umów w tym okresie było wprowadzenie jeszcze jednej pozycji dodatkowych wypłat kompensacyjnych „za morski strach”. Do początku XVIII w. ilość transakcji w handlu zagranicznym była niewielka, jak również mały był w tym udział przewozów morskich. Z początkiem Wojny Północnej znacznie zmniejszył się handel z Europą Zachodnią, prowadzony drogą lądową, więc transport drogą morską stał się pierwszoplanowym. Dlatego znane w Europie ubezpieczenie frachtu stało się teraz niezbędnym elementem w rosyjskim handlu zagranicznym. Jednak europejscy kurcy wysokość ubezpieczenia morskiego określali „na oko”, oczywiście, z korzyścią dla siebie, choć nadal zdarzały się przypadki zatonięcia statków w czasie burzy, lub ataku Szwedów. W takiej sytuacji strona rosyjska zmuszona była zgodzić się na pokrycie poniesionych przez kupców zagranicznych strat i ryzyka, bo, jak już wyżej wspomniano, armia rosyjska w dużym stopniu zależała od importu broni.

Osobnym rodzajem umowy była umowa z rosyjskimi kupcami-pośrednikami na dostawę na rzecz skarbu państwa zagranicznych towarów, głównie tkanin. Powyżej autor już wspomniał, że produkcja sukna w Rosji zupełnie nie odpowiadała potrzebom szybko zwiększających się sił zbrojnych. Tak np. do końca Wojny Północnej nie udało się w Rosji zorganizować produkcji kolorowego sukna, dlatego jeszcze przez długi czas część rosyjskich pułków była ubrana w szare, nie farbowane mundury z krajowego sukna. To stało się nawet podstawą legendy o przebraniu półku nowogrodzkiego w czasie bitwy połtawskiej¹². Wyjątkiem była gwardia imperatorska, pułki: preobrażeński, semionowski, ingermanlandzki i astrachański, które zawsze otrzymywały mundury z kolorowego angielskiego sukna. Inne półki otrzymywały kolorowe sukno na mundury od czasu do czasu. Zagraniczni kupcy zapewniali dostawy sukna dla około jednej trzeciej rosyjskiej armii, jedna trzecia armii chodziła w szarych mundurach produkcji krajowej, a reszta pułków ubierana była w sukno, kupowane przez rosyjskich kupców u cudzoziemców bezpośrednio w Archangielsku (po roku 1710 – w Petersburgu).

Jest oczywiste, że przy takich warunkach umowa o dostawie powinna była się różnić od umowy, zawieranej z kupcami zagranicznymi. Największą różnicą było to, że rosyjscy kupcy nie mogli dyktować rządowi cen, dlatego ich dochody było dwa razy mniejsze za ten sam rodzaj towaru. Zazwyczaj w tych umowach nie były przewidziane dodatkowe klauzule – ubezpieczenie morskie, ryzyko inflacyjne (a w czasie Wojny Północnej wartość rubla spadła o połowę), dodatkowe koszty związane z odprawą celną. Jeszcze jedną charakterystyczną cechą było to, że na rosyjskich kupców nakładano obowiązek pokrycia kosztów, związanych z bezpiecznym dostarczeniem towaru drogą lądową z Archangielska do Moskwy. Jednak i rosyjscy kupcy zobowiązani byli zawierać umowy poręczycielskie. Oni również otrzymywali od skarbu państwa zaliczki. Zrozumiałe, że rozliczenia za wypełnienie dostaw zawartych w umowie prowadzone było

¹¹ В.Н. Захаров, dz. cyt., s. 60.

¹² А.Н. Слесаренко, *Новгородский полк в Полтавском сражении*, „Новгородика – 2012. У истоков российской государственности” cz. 1, Nowogród Wielki 2013, s. 246.

tylko w rosyjskiej walucie. Przerwy w dostawach tutaj bywały częstsze, co powodowało określone sankcje karne.

Ponieważ głównymi partnerami rosyjskiego skarbu państwa w tym okresie byli kupcy z Holandii i Anglii (te państwa znajdowały się w unii personalnej), ogromna większość przepisów prawnych w umowach, pochodziła z prawa handlowego tych krajów. Jeśli wymieniać personalia, to najbardziej znanymi kupcami, którzy w tym czasie działali w Rosji byli holendrzy: Lubse, A. Dix, H. Brant, R. Meyer, N. Rommswinkel, Jest. Kluk, D. Kanegitter (Kanegiser?), którzy zapewniali głównie dostawy broni palnej, przy czym firma Lubse i H. Branta w ciągu lat 1707 - 1708 dostarczyła połowę wszystkich importowanych karabinów i większość zamków do strzelb. Wiadomo, że w tym samym czasie z Holandii do Archangielska przybyło 111 armat z kutego żelaza i 2 mniejsze odlane (widocznie próbne egzemplarze)¹³. Według wymagań umowy 24 żelazne armaty zostały przestrzelane. Odnośnie kupców angielskich to najaktywniejszymi byli ojciec i syn Steyl, którzy w tym okresie dostarczyli 2542 sztuki broni, to jest ponad 6%¹⁴. Wymienieni zajmowali się także dostawą sukna (wraz z innymi Anglikami: M. Poppe i R. West), sprzętu artyleryjskiego i produkcją prochu.

Jak już wspominałem powyżej, od 1711 roku udało się, w Rosji zorganizować produkcję broni odpowiedniej jakości, tak strzeleckiej, tak i białej, i kilkakrotnie zmniejszyć import, zaś po roku 1714 przystąpiono do produkcji dosyć dobrej jakości sukna mundurowego, co pozwoliło od roku 1720 prawie zupełnie zabezpieczyć armię typowymi mundurami i zlikwidować pstrokatość umundurowania.

Podsumowując przeanalizowany materiał, autor pozwala sobie wyciągnąć następujące wnioski.

1. Nieudany początek Wojny Północnej ze Szwecją pokazał Piotrowi I, przede wszystkim niedostateczne wojskowo-techniczne przygotowanie rosyjskiej armii do prowadzenia działań wojennych nawet przy liczebnej przewadze.
2. Słabość rosyjskiego przemysłu zmusiła Piotra I do natychmiastowego przebrożenia swojej armii według wzorców zachodnich. Przy czym kupiectwo rosyjskie nie było w stanie spełnić tego zadania, zarówno z powodu słabości finansowej, jak i braku przygotowania do dużego objętościowo handlu z Europą.
3. Do rozwiązania tego ważnego zadania Piotr I musiał przyciągnąć kupców zagranicznych, również tych, którzy przez dłuższy czas mieszkali w Rosji i byli zainteresowani w podtrzymywaniu handlu zagranicznego z Europą.
4. Głównymi formami regulacji importu-eksportu były umowy o pośrednictwie i umowy poręczycielskie, co gwarantowało rzetelność uczestników importowo-eksportowych operacji.
5. Właśnie w tym czasie w praktyce prawnej odnośnie stosunków w handlu zagranicznym, zaczyna się stosować dawniej już sprawdzone na zachodzie Europy, takie elementy jak morskie ubezpieczenie towarów, zadośćuczynienie za wojenne ryzyko itd.
6. Jednocześnie warunki walutowe umów były sformowane tak, aby zapewnić skarbowi państwa dodatkowy zysk poprzez zwiększenie realnego kursu rosyjskiego rubla. Kupcy - cudzoziemscy godzili się na to, aby mieć wyłączny dostęp do rosyjskiego ryn-

¹³ Письма и бумаги императора Петра Великого, т. V. (первая половина 1707 январь - июнь), Санкт Петербург 1907, s. 713.

¹⁴ В.Н. Захаров, dz. cyt., s. 55.

ku surowcowego i ostatecznie pokrywali swoje straty w Rosji odpowiednimi cenami na rynkach europejskich.

BIBLIOGRAFIA:

- Донесения и другие бумаги чрезвычайного посланника английского при русском дворе Чарльза Витворта и секретаря его Вейсброта с 1708 по 1711 гг.*, „Сборник ИРИО” Sankt Petersburg 1886, t. 39, s. 57, 361 – 362.
- А.И. Юхт, *Русская промышленность и снабжение армии обмундированием и амуницией*, „Полтава. К 250-летию Полтавского сражения”, Moskwa 1959, s. 210 – 228.
- М.В. Кумок, *Полтавская битва и роль России в европейской международной ситуации в оценке современников-англичан*, „Вопросы новой и новейшей истории” Кijów 1985, t. 31.
- Письма и бумаги императора Петра Великого, т. V. (первая половина 1707 январь – июнь)*, Sankt Petersburg 1907.
- Т.С. Минаева, *Беломорская внешняя торговля и таможенная политика России в XVIII в.*, «Российская история» 2009, № 3, s. 52 – 57.
- А.Н. Слесаренко, *Новгородский полк в Полтавском сражении*, „Новгородика – 2012. У истоков российской государственности” cz. 1, Nowogród Wielki 2013.
- К.В. Татарников, *Русская полевая армия 1700 – 1730. Обмундирование и снаряжение*, Moskwa 2008.
- В.Н. Захаров, *Поставки западноевропейскими купцами оружия и военного снаряжения в Россию в начале XVIII века*, „Проблемы истории СССР”, t. 12, Moskwa 1982, s. 53 – 67.

Аннотация

Александр Слесаренко

Особенности и специфика регулирования внешней торговли в России во время Великой Северной Войны 1700 - 1721

В данной статье автор анализирует правовой инструментарий, который был использован российскими властями для регулирования экспортно-импортных отношений с участием иностранцев в годы Великой Северной войны. Автор указывает на необходимость и важность привлечения иностранцев для поставок, прежде всего, оружия, оборудования, а также некоторых высокотехнологичных товаров и судового оборудования, которые не производились в России в то время. Основной формой импортно-экспортных операций в России стал договор контракта и договор гарантии. В российском законодательстве впервые был введен ряд элементов, заимствованных из европейского законодательства - морских страховых выплат, компенсации за военные риски и др. Благодаря активному привлечению иностранных купцов, главным образом голландских и английских, на первом этапе Северной войны удалось эффективно обеспечить перевооружение русской армии европейскими образцами (до 1711 г.). В дальнейшем, внешняя торговля осуществлялась в основном в сырьевой сфере, и торговля оружием уменьшилась в разы, так что значение иностранного элемента в импортно-экспортных операциях также сократилось.

Summary

Alexander Slesarenko

The Features and specifics of regulation of foreign trade in Russia during the Great Northern War 1700 - 1721.

In this article the author analyzes the legal tools, which was used by the Russian authorities for the regulation of import and export relations with the participation of foreigners in the years of the Great Northern war. The author points to the need and the importance of attracting foreigners to supply, first of all, weapons, equipment, as well as some high-tech goods and ship equipment that were not produced in Russia at that time. The main form of import-export operations in Russia then became agreement contract and guarantee. In the Russian legislation was first introduced a number of elements borrowed from European legislation - the marine insurance payments, compensation for war risks, etc. Due to the active involvement of foreign merchants, mainly Dutch and English, at the first stage of the Great Northern war managed effectively to ensure the rearmament of the Russian army in the European sample (up to 1711). In the future, foreign trade was carried out mainly in the commodity sphere, and weapons dropped significantly, so the value of the foreign element in the import-export operations also decreased.

